

29.03.23

środa, godz. 19.00
Wrocław, NFM, Sala Główna

Basque National Orchestra

Robert Trevino – dyrygent
Basque National Orchestra

Program:

Maurice Ravel (1875–1937)

Bolero [16']

Pawana na śmierć infantki [6']

Gustav Mahler (1860–1911)

V Symfonia cis-moll [75']

Część I

I. *Trauermarsch. In gemessenem Schritt. Streng.*

Wie ein Kondukt

II. *Stürmisch bewegt, mit größter Vehemenz*

Część II

III. *Scherzo. Kräftig, nicht zu schnell*

Część III

IV. *Adagietto. Sehr langsam*

V. *Rondo-Finale. Allegro – Allegro giocoso. Frisch*

Basque National Orchestra, fot. archiwum zespołu

W interpretacji Baskijskiej Orkiestry Narodowej zabrzmiały kompozycje Maurice'a Ravela – twórcy mającego swe korzenie w kraju Basków – oraz jednego z największych symfoników w historii muzyki – Gustava Mahlera. Koncert poprowadzi Robert Trevino – dyrygent, a zarazem dyrektor artystyczny zespołu.

Bolero to najbardziej znana kompozycja Ravela, który odwołuje się w tym utworze do swego baskijskiego pochodzenia, jest to bowiem stylizacja hiszpańskiego tańca. Powstało w 1928 roku na zamówienie tancerki Idy Rubinstein, a premierową choreografię przygotował Wacław Niżyński. Zgodnie z ich komentarzami akcja baletu miała rozgrywać się w tawernie. Ravel wyobrażał sobie, że *Bolero* powinno być tańczone w fabryce, by podkreślić mechaniczny charakter muzyki. Podobno w trakcie premiery jedna ze słuchaczek stwierdziła, że pisząc taką muzykę, kompozytor musiał postradać zmysły, co Ravel rzekomo skwitował jednym słowem: „rozumiała”. Nie mamy dowodów, że rzeczywiście tak było. Nawet jeśli tak się stało, to powodem na pewno nie był poziom skomplikowania – *Bolero* jest bardzo proste. Rytm akompaniamentu w metrum 3/4 nie zmienia się wcale, natomiast zarówno on sam, jak i melodia grane są po prostu przez inne instrumenty i różne ich połączenia – coraz głośniejsze, aż do potężnej kulminacji z udziałem całej orkiestry. Elementem wzmagającym napięcie jest różnicowanie barwy wynikające ze zmiany instrumentu (lub ich kombinacji) grającego melodię oraz ze stopniowego potęgowania dynamiki.

W dziele pojawiają się dwa tematy. Pierwszy z nich, w tonacji C-dur, jest diatoniczny (brak w nim dźwięków obniżonych bemolami i podwyższonych krzyżykami) i wyłania się po raz pierwszy w partii fletu. Drugi, w skali frygijskiej, wyróżnia się zastosowaniem synkop (czyli wydłużeń wartości rytmicznych i akcentów na słabych częściach taktu) i powtórzeń dźwięków, prezentowany jest przez fagot. Obie myśli muzyczne powtórzone zostały przez kompozytora osiemnaście razy w obrębie całego dzieła. *Bolero* utrzymane jest praktycznie w całości w tonacji C-dur, jedynie pod koniec Ravel moduluje na chwilę do E-dur.

Pawana dla zmarłej infantki to kolejny bardzo znany utwór francuskiego artysty. Jest to również stylizacja hiszpańskiego tańca, którego nazwa wzięła się od tego, że jego kroki miały odzwierciedlać zachowanie pawy. Orkiestrowa wersja powstała w 1910 roku. Ta melancholijna i pełna zadumy kompozycja zyskała wielką popularność. Struktura dzieła jest prosta i można ująć ją w schemat A-B-A-C-A. W sekcji A temat zainicjowany jest przez waltornię, frazę kończą natomiast flet

i smyczki. Częstkę B otwiera solo oboju, natomiast sekcję C wznosząca myśl prezentowana przez flet. Ravel ostro protestował, kiedy utwór ten grano za wolno, a po jednym z takich wykonań miał stwierdzić: „to jest *Pawana dla zmarłej infantki*, a nie *Zmarła pawana dla infantki*”.

Po przerwie zabrzmi monumentalna, pięcioczęściowa V *Symfonia* Gustava Mahlera. Jej ogniwa zostały uporządkowane w trzy części. Dwa pierwsze, czyli marsz żałobny w tonacji cis-moll i część szybka w a-moll, to muzyka pełna mroku, wściekłości i desperacji. Marsz zawiera trzy tematy – fanfarę ze skokiem o tercję do góry graną przez trąbkę, lamentacyjny temat w tonacji zasadniczej cis-moll oraz kontrastującą pod względem wyrazowym i harmonicznym myśl muzyczną w As-dur. Innym elementem formy są dwa tria – pierwsze gwałtowne, w tonacji zasadniczej i drugie, wyciszone, grane w tonacji a-moll. Następne ogniwo zawiera dwie myśli – pierwsza utrzymana jest w szybkim tempie w tonacji zasadniczej tej części, druga zaś, wyciszona i wykonywana w tempie powolnym, jest w f-moll. Ważnym elementem drugiego ogniwa jest chorał w tonacji D-dur, który wnosi element nadziei. Część druga (czyli trzecie ogniwo) to majestatyczne *Scherzo* w metrum trójdzielnym w tonacji D-dur z rozbudowaną partią waltorni, w którym odzywają się zarówno echa austriackich tańców ludowych, jak i ostre rytmy, przywodzące na myśl stylizację tańca śmierci. Wytnienie przynoszą dwa ostatnie ogniwa. Liryczne *Adagietto* w F-dur przeznaczone na harfę i smyczki stało się jednym z najbardziej znanych i często wykonywanych osobno utworów Mahlera. Zgodnie z relacją przyjaciela kompozytora, holenderskiego dyrygenta Willema Mengelberga, twórca napisał dla swojej żony, Almy, wiersz miłosny, który można podłożyć pod melodię *Adagietta*. Radosny i jasny finał w tonacji D-dur oparty jest na dowcipnej pieśni Mahlera z tekstem ze zbioru *Des Knaben Wunderhorn*. Jej tytuł brzmi *Lob des hohen Verstandes* (*Pochwała wielkiego umysłu*). Materiał tematyczny tej pieśni jest wyraźnie rozpoznawalny – zawiera skok o kwartę do góry i krótki przebieg skalowy w ósemkowym rytmie. Treścią pieśni jest spór pomiędzy słowikiem a kukułką. Ptaki, nie mogąc ustalić, które z nich jest lepszym śpiewakiem, udają się do zaproponowanego przez kukułkę sędziego – osła, wybranego ze względu na wielkie uszy. Zgodnie z zapewnieniami ptaka, świadczą one o znakomitym guście muzycznym. Zgodnie z oczekiwaniami kukułki osioł, porykując radośnie, wychwala jej śpiew, natomiast słowikowi przerywa, nie mogąc zrozumieć jego treli. Finał ten ma formę ronda, Mahler cytuje w nim *Adagietto*, a także znany już z drugiej części chorał, czym tworzy klamrę narracyjną dla całej symfonii.

NFM.WROCLAW.PL

Organizator:

NFM – instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Wrocław miasto spotkań

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

DOLNY
ŚLĄSK

Mecenas NFM:

Mecenas Edukacji NFM:

Partnerzy NFM:

Mineral Zdrój

FANUC

MAXFLIZ
PIENIA SIŁOHA WIEŻEZA

Współorganizator:

Patronat:

Stowarzyszenie
im. Ludwiga
van Beethovena

BASQUE
NATIONAL
ORCHESTRA
EUSKADIKO ORKESTRA